

برنامه خانوادهمحور SKI*-HI برای کودکان آسیب‌دیده شنوایی

امیرعباس ابراهیمی / کارشناس ارشد شنوایی‌شناسی / آموزشگاه باغچه‌بان شماره ۶ تهران

چکیده:

راهنمایی، اطلاعات و حمایت بایسته را دریافت کرده و به تعامل با شیرخوار می‌پردازند و والدین و درمانگر فعالانه پاسخ‌های کودک را پایش کرده و شگردهای لازم را تنظیم و برای پیاده‌سازی رویکردهای تحریک غیر مستقیم زبان با یکدیگر کار می‌نمایند.

برنامه‌ی بازدید خانگی SKI*-HI نمونه‌ای عالی از الگوی مدیریت جامع است (نمودار ۱). وقتی خانه مکان اولیه‌ی مداخله است، مشاور والدین^۱ و والدین از محیط طبیعی و رویدادهای روزانه به عنوان محیط آموزشی استفاده می‌کنند. والدین، خواهر و برادرها و دیگر نزدیکان کودک باید تا حد امکان تشویق شوند سررشته‌ی کار را در جلسه‌ی مداخله به دست بگیرند. به جای آوردن طرح درس همراه با نمونه فعالیت‌های راهنمایی کننده، درمانگر و والدین باید از موقعیت‌های تعامل طبیعی برای پرورش کودک بیشترین استفاده را ببرند. برای نمونه، درمانگر ممکن است برای تأکید بر مهارت کشف کودکان نوپای ناشنوا، از علاقه‌ی خواهر و برادرها به بازی کردن، استفاده کند. زمان تغذیه‌ی نوپا زمان آرمانی برای تقویت محرک‌های ارتباطی پیش‌زبانی و تقویت نوبت‌گیری^۲ است.

کتابخوانی هنگام خواب از فرصت‌های طبیعی کمک به رشد سوادآموزی کودک است. تقویت بازی‌های نوپا و اسباب بازی‌هایی که در خانه در دسترس کودک قرار دارند نیز می‌توانند برای تشویق زبان و فکر کردن استفاده شوند. باید به والدین کمک کرد دریابند تعاملات معمول با کودک در طول روز مهارت‌های زبان را می‌سازند و نه نشستن در فعالیت‌های درمان سازماندهی شده.

سن کودک در زمان تشخیص افت شنوایی بر تصمیم‌گیری در مورد جایگاه آموزشی کودک تأثیر می‌گذارد. برای نمونه، اگر کودک، خردسال است والدین ممکن است برنامه‌ی مرکز بنیاد^۱ یا خانه بنیاد^۲ یا آمیزه‌ای از هر دو را در نظر بگیرند. در برنامه‌ی کودک بنیاد به تعداد ساعات طراحی شده در هفته برای درمان حضور می‌یابد. والدین نیز ممکن است مشارکت کنند. در برنامه‌های خانه بنیاد، متخصص مداخله‌ی زود هنگام^۳، شیرخوار را در خانه ملاقات می‌کند و به والدین و کودک آموزش می‌دهد. برنامه‌های خانه بنیاد به جای آموزش گروهی بر آموزش یک به یک تأکید می‌کنند. برنامه‌ی آموزشی SKI*-HI^۴، نمونه‌ی عالی برنامه‌ی خانوادهمحور^۵ خانه بنیاد در نوزادان و خردسالان آسیب‌دیده شنوایی است.

هدف از این برنامه شناسایی زود هنگام کودکان دارای افت شنوایی^۶، فراهم کردن برنامه خانوادهمحور خانه بنیاد و اطمینان از دسترسی خانواده به خدمات اضافی است. این مقاله، به جنبه‌های شنیداری برنامه‌ی SKI*-HI می‌پردازد.

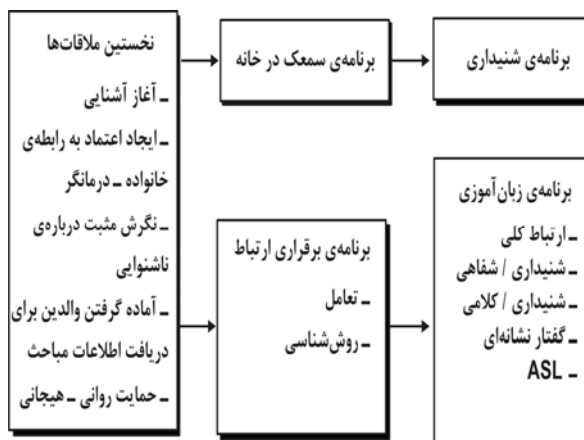
SKI*-HI

برنامه‌ی آموزشی SKI*-HI، برنامه‌ی عالی مداخله‌ی زود هنگام در کودکان دارای آسیب شنوایی است که درمانگر، والدین، اعضای خانواده و پرستار کودک را راهنمایی و آنها را قادر می‌کند برای کودک برنامه‌ی جامع تحریک شنیداری، گفتار و زبان را در خانه فراهم کنند^۷. در خلال جلسات بازدید خانگی، اعضای خانواده

برنامه‌ی برقراری ارتباط^۱ قلب برنامه‌ی HI*-SKI است و کودک و خانواده را قادر می‌سازد روش‌های تعامل (که موجب یادگیری زبان کودک می‌شوند) را رشد دهند. این برنامه دارای دو بخش است:

(۱) بخش مباحث برقراری ارتباط برای رشد تعامل بین کودک و والدین (جدول ۱) و (۲) بخش روش شناسی برای کمک به والدین در انتخاب روش مناسب ارتباطی.

نمودار ۱: برنامه‌ی بازدید خانگی HI*-SKI

جدول ۱: موضوعات و مباحث برنامه‌ی برقراری ارتباط HI*-SKI

موضوع	مبحث
استفاده‌ی زود هنگام از محرک‌ها را شناسایی کنید و به آنها پاسخ دهید	۱. درک اهمیت ارتباط زود هنگام
	۲. چگونه بچه‌ها برقراری ارتباط را می‌آموزند
	۳. شناسایی ارتباط زود هنگام کودک
	۴. پاسخ به ارتباط زود هنگام کودک
	۵. استفاده از نوبت گیری تعاملی
	۶. پاسخ مناسب به گریه‌ی کودک
	۷. تشویق لبخند زدن و خندیدن در تعاملات آغازین
	۸. فرصت دادن به کودک
	۹. استفاده از کارهای معمول برای برقراری ارتباط
	۱۰. کمینه کردن صداهای پرت کننده‌ی حواس
ارتباط روزانه را در خانه مطلوب کنید	۱۱. نزدیک شدن به کودک و سطح او
	۱۲. برقراری تماس چشمی و گفتگوی مستقیم با کودک
	۱۳. ایجاد محیط ارتباطی تحریک کننده‌ی سالم
	۱۴. ارتباط روزانه با کودک
ارتباط والدین را با کودک در تعاملات آغازین مطلوب کنید	۱۵. چگونه والدین با بچه‌ها و خردسالان ارتباط برقرار می‌کنند
	۱۶. افزایش نوبت گیری ^{۱۱} در گفتگو
	۱۷. تشویق آواسازی در تعاملات ارتباطی
	۱۸. استفاده از لمس و اشاره در تعاملات ارتباطی
	۱۹. استفاده از حالات چهره و نواخت در تعاملات ارتباطی
	۲۰. تعامل با کودک درباره‌ی تجربیات معنادار اینجا و اکنون؛ درست کردن کتاب تجربه

از دیگر اجزای اصلی طرح درمان HI*-SKI، و شامل ۴ گام، ۱۱ مهارت کلی و ۲۰ خرده مهارت برنامه‌ی رشدی تحریک آموزش مبتنی بر شنوایی است (جدول ۲).
 است که همراه با تحریک زبان و گفتار استفاده می‌شود

جدول ۲: برنامه‌ی شنیداری HI*-SKI و زمان تقریبی که شیرخوار دارای کم‌شنوایی عمیق در هر گام صرف می‌کند.

مهارت‌ها	خرده مهارت‌ها
گام نخست (۴- ۷ ماه)	
۱. توجه به صدا ^{۱۲}	۱. توجه به صداهای محیط و انسان ۲. توجه به صدای گفتاری مجزا ۳. استفاده از نشانه‌های شنیداری، نشان دادن منبع صدا، و تشویق ۴. شناسایی پاسخ‌های کودک به صدا
۲. آواسازی آغازین	۵. ایجاد فرصت برای آواسازی و فعالیت صوتی کودک و تقویت آنها
گام دوم (۵- ۱۶ ماه)	
۳. بازشناسی	۶. بازشناسی اشیاء و رویدادها با توجه به منبع صدا ۷. استفاده از صدا به عنوان نخستین منبع کسب اطلاعات
۴. مکان یابی منبع صدا	۸. مکان یابی منبع صدا در فضا ۹. تشویق تلاش‌های کودک برای مکان یابی
۵. آواسازی آهنگین	۱۰. آواسازی با تغییر در دیرش، شدت و زیر و بمی ۱۱. گفتار بیانی آهنگین ۱۲. تنفس گفتاری
گام سوم (۹- ۱۴ ماه)	
۶. شنیدن در فواصل دور و سطوح مختلف	۱۳. مکان یابی منبع صدا با افزایش فاصله و سطوح مختلف
۷. تولید برخی واژه‌ها و همخوان‌ها	۱۴. تقویت تلاش‌های گفتاری کودک و تحریک برای واژه‌ها و همخوان‌ها ۱۵. تحریک با واژه‌های معنادار
گام چهارم (۱۲- ۱۸ ماه)	
۸. تمیز و درک صداهای محیطی	۱۶. تمیز و درک صداهای محیطی
۹. تمیز و درک آوایی	۱۷. تمیز و درک نام آواها(تیک تاک) ۱۸. تمیز و درک واژه‌ها و عبارت‌ها(بای- بای)
۱۰. تمیز و درک صداهای گفتاری	۱۹. تمیز و درک واژه‌ها ۲۰. تمیز و درک همخوان‌ها
۱۱. استفاده از گفتار	

اگرچه این گام‌ها از نظر رشدی سازمان‌دهی شده‌اند ممکن است همیشه نوزادان از یک گام یا مهارت به گام یا مهارت بعدی به شیوه‌ای پیش‌بینی‌پذیر حرکت نکنند. در برنامه‌ی شنیداری HI*-SKI، فعالیت‌هایی که درمانگر و والدین ممکن است هنگام کار روی خرده مهارت‌های هر مهارت به کار گیرند به طور گسترده‌ای توصیف شده است (جدول ۳).

ساختار و کامل بودن اجزای تربیت‌شنوایی HI*-SKI موجب شده این برنامه بسیار کاربرپسند باشد. مقدار کم‌شنوایی و سن کودک هنگام ورود به برنامه، از عوامل مؤثر بر زمان مورد نیاز برای گذر از گام‌ها هستند.

جدول ۳: نمونه‌ی درس تحریک و تربیت‌شنوایی HI*-SKI

بازشناسی اشیاء و رویدادها از منبع صدا (گام نخست، مهارت ۳، خرده مهارت ۶)
<p>هدف والدین: والدین فرصت‌های معنادار تکراری را فراهم خواهند کرد تا کودک بین صداهای محیطی و گفتاری با منبع صدا تداعی برقرار کند.</p> <p>درس: با والدین صداها و فعالیت‌هایی را که برای کار پیشین روی توجه به صدا به کار گرفته‌اید، مرور کنید. به این فعالیت‌ها ادامه دهید تا مطمئن شوید کودک از منبع صدا آگاه است و صداها برای کودک مناسب هستند.</p> <p>مواد: صداهای محیطی و گفتاری که به طور طبیعی رخ می‌دهند.</p> <p>نمونه‌ی فعالیت:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. با استفاده از صداهایی که کودک به آنها توجه می‌کند و آنها که والدین مایلند او بازشناسی کند این مهارت را بازشناسی کنید. ۲. صداهایی را که برای کودک مناسب هستند و والدین مایلند در طول هفته بر آنها تمرکز شود را با کمک والدین انتخاب کنید. چگونه والدین می‌توانند کودک را هوشیار کنند منبع صدا را نشان دهد، او را نزدیک صدا ببرند، درباره‌ی آن صحبت کنند. در صورت امکان اجازه دهند کودک آن صدا را تولید کرده و نتیجه‌ی آن را تجربه کند و بحث و الگوسازی کنید. <p>نمونه‌ی چالش:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. از کسانی که به دیدار شما می‌آیند بخواهید در بزنند، درنگ کنند، و دوباره در بزنند. وقتی کسی در می‌زند چند بار کودک را نزدیک در ببرید و بگوئید: "گوش بده". ۲. با فراهم کردن زمان بازی با چندین اسباب بازی صدا ساز کودک را تشویق کنید به صداهای مختلف اسباب بازی‌ها پی ببرد. ۳. کودک را تحریک کنید برای تولید صدا اشیاء و اسباب بازی‌ها (اسباب بازی‌های فشاری) را دستکاری کند و با ایجاد صدا هنگامی که با اسباب بازی‌ها بازی می‌کند او را تحریک به آواسازی کنید. ۴. کنش‌های کودک (همچون تکان دادن جفجغه) و تمام آواسازی‌های او را تقلید کنید. ۵. گفتار را با تمام حرکات اصلی پیوند دهید. مثلاً، هر بار کودک را می‌چرخانید بگوئید "بچرخ" و هر بار از زمین بلندش می‌کنید بگوئید "بلند شو". ۶. با استفاده‌ی نزدیکان از صدای خود هنگام بازی با کودک تداعی صداهای خاص را با افراد خاص تحریک کنید. ۷. فهرستی از صداهایی که این هفته کودک بازشناسی کرده را آماده کرده و درباره‌ی اینکه چگونه کودکتان صداها را بازشناسی می‌کند یادداستی تهیه کنید.

زیرنویس ها :

1. Center-Based
2. Home-Based
3. Early Intervention Specialist
4. Sensory Kids Impaired* Home Intervention
5. Family-centered
6. Hearing Loss
7. Watkins & Clark (1993)
8. Parent Advisor
9. Turn Taking
10. Communication Program
11. Back & Forth Exchanges
12. Attending

منابع:

- Moeller M., Schow R., Johnson D. (2002). Audiologic Rehabilitation for Children Assessment & management. In R.Schow, M.Nerbonne (Eds). *Introduction to Aural Rehabilitation*. (4th ed).Allyn & Bacon.
- Nerbonne M., Schow R. (2002). Auditory Stimuli in communication. In R.Schow, M.Nerbonne (Eds). *Introduction to Aural Rehabilitation*. (4th ed). Allyn & Bacon.
- Sass-Leher M., Bodner-Johnson B.(2003). Early Intervention: Current Approach to Family-centered Programming. In M. Marschark, P. E. Spencer (Eds). *Oxford Handbook of Deaf Studies, Language & Education*. Oxford University Press, Inc.p:74.
- Tye-Murray N. (2004). *Foundation of Aural Rehabilitation. Children, Adults & Their Family Members* .(2nd ed). San Diego: Delmar Learning.
- Watkins S., Clark T. (1993). *SkI*-HI Model: A Resource Manual:Family-Centered Home-Based Program for Infants, Toddlers & School Aged Children with Hearing Impairment*.